

Filozofski obzor tema u časopisu *Život* (1919.–1944.) — *Obnovljeni Život* (1971.–2019.)

Ivan Šestak*

Sažetak

Red Družbe Isusove od samih je početaka u viziji provedbe svoje misije neobično cijenio filozofiju. O tome uostalom svjedoče i Ustanove reda, koje za filozofski studijski kurikulum nalažu da se u logici, filozofiji prirode, metafizici i etici slijedi Aristotel, a u teologiji pak Toma Akvinski, koji je i sam u najvećoj mjeri prihvatio Aristotelovu misao. Smatrano je naime da je takva filozofija, poznata kasnije kao philosophia perennis, kadra ponuditi pojedinačnim znanostima valjani instrumentarij za spoznaju njihovih vlastitih objekata spoznaje, te tu spoznaju istodobno otvoriti transcendentnoj zbilji, a s druge pak strane postaviti sigurne smjernice za praktično djelovanje. Takvu ulogu filozofije njeguje od svojega osnutka pa sve do danas i isusovački časopis Život, odnosno Obnovljeni Život. Ta filozofija utemeljuje i osnažuje kršćanski nazor na svijet. Već u prvim godištim objavljivanjima su mnogi antiscijentistički prilozi, kojima se je nastojalo ukazati na nemogućnost metafizičkih, odnosno svjetonazorskih pretenzija prirodnih znanosti. U tim je prilogima redovito ukazivano na suzvučje vjere i razuma. Nije nedostajalo pravih spoznajno–teoretskih i ontoloških rasprava, a u specijalnim metafizikama zastupana je mogućnost dokaza za Božju egzistenciju te određenja njegovih atributa, potom supstancijalno jedinstvo duše i tijela, nadalje ukazivanje na slobodu volje, čovjekovu besmrtnost te religioznost kao isključivo čovjekovu vlastitost. Kozmološka je problematika bila manje zastupljena. Iz područja praktične filozofije časopis je objavljivao priloge o mogućnosti zasnivanja etike kao znanosti, o aretaičkoj problematici, savjesti i dr. U posljednje vrijeme sve je prisutnija problematika iz bioetičkoga područja, gdje se neupitno brani ljudski život od začeca do prirodne smrti. Časopis je svoju životnost iskazivao i objavljivanjem priloga iz političke i socijalne problematike. Ako se tomu pridoda uistinu obimno štivo iz povijesti filozofije, tj. o filozofima i filozofskim školama, onda se smije zaključiti da je časopis opravdao dio svojega podnaslova kojim je određen kao časopis za filozofiju.

Ključne riječi: Život; Obnovljeni Život; filozofija; philosophia perennis; kršćanski svjetonazor

* Prof. dr. sc. Ivan Šestak, Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Adresa: Jordanovac 110, 10000 Zagreb. E-adresa: isestak@ffz.unizg.hr

Uvod

Časopis je *Život* od početka bio namijenjen akademskoj publici. Očito je utemeljitelj i prvi urednik Miroslav Vanino imao pred očima europske isusovačke časopise osnovane polovicom 19. stoljeća: *Civiltà cattolica* (1850), *Etudes* (1865) i *Stimmen der Zeit* (1865), koji i danas izlaze u visokoj nakladi te uživaju veliki ugled. U tom je smislu i *Život* s katoličkoga zrenika ne samo prosuđivao idejna kretanja tadašnjega doba, nego ih je u tom duhu pokušavao i usmjeravati. Kritičari su jednodušni u tome da njegov apologetski ton nije bio usukan, nego veoma rafiniran, pozitivan.

Prema enciklici *Aeterni Patris* časopis je promovirao filozofiju *secundum mentem S. Thomae Aquinatis doctoris Angelici* te cjelokupnu problematiku obrađivao prema njezinim načelima, jer ona daje solidnost u mišljenju i sigurne smjerekaze u praktičnom životu — kako je to rečeno u članku *Natrag k sv. Tomi Akvinskom* (1925), u kojem se s tim u vezi navodi i glasoviti francuski filozof Jacques Maritain! U ovom je prilogu riječ o filozofskoj problematici prema klasičnim disciplinama, kao i o obradi velikih političkih i društvenih kretanja toga vremena, u čemu je pak tomistička filozofija služila kao *organon*. Riječ je dakle o razdoblju od 1919. pa do 1944., a potom od 1971. pa do uključno 2019. godine.

1. *Filozofski obzor tema u časopisu Život (1919.–1944.)*

Sami početci časopisa intonirani su snažnim antipozitivističkim, odnosno anticijentističkim priložima. Scijentizam su, kao što je poznato, nametnule prirodne znanosti 19. stoljeća, koje su svoj znanstveni model nastojale protegnuti na shvaćanje i tumačenje svijeta čineći od njega nazor na svijet, koji je navodno ne samo nespojiv nego i u suprotnosti s kršćanstvom. Takav se mentalitet uvukao i u ove naše strane. Naravno da časopis nije gajio nikakav protuznanstveni duh: dapače, isusovci su osim humanističkih neobično cijenili te sami promovirali prirodne i formalne znanosti ukazujući na njihovu korisnost u primjeni, a čemu uostalom svjedoči i sam naziv *Jesuit science*, koji je u znanosti udomaćen. Sam je Vanino tezu scijentizma pobijao na teoretskoj i praktičnoj razini. Na teoretskoj tako što je ukazao na epistemološki status različitih znanosti, koje se razlikuju u materijalnom i formalnom objektu te metodi. Na taj bi način prirodoznanstvenici prekoračivali svoje područje ako bi činili bilo kakve iskaze metafizičke naravi, ili pak druge, u ime svoje znanosti, proglašavali neznanstvenima. Mnogim priložima Vanino je nastojao ukazati na to da znanosti i vjera nisu ni u kakvoj suprotnosti, a čemu uostalom svjedoče i mnogi predstavnici prirodnih i formalnih znanosti koji su svoju vjeru prakticirali, pa čak i u jednostavnom praktičnom karitativnom radu! Takvih priloga ima jako puno, osobito u prva dva godišta (usp. Vanino, 1919; 1920). Isto tako pronalazimo i više članaka protiv transformizma ili evolucije, kojoj se pristupalo veoma obzirno, ali se tu hipotezu odlučno odbacivalo s pogledom na čovjeka: »Duševni se rad čovjeka tako visoko uzdiže nad životinjski

život, da se sa stanovišta filozofije nikako ne može dopustiti, da bi se duša čovjekova razvila iz životinjske; ona je mogla nastati jedino stvaranjem.«

Iz područja teorije spoznaje nalazimo opširnu trodijelnu studiju isusovca Karla Grimma (1940; 1941a; 1941b) naslovljenu *Indukcija*, koja je veoma bitna u prirodnim znanostima.

Općim ontološkim promišljanjima pripadaju dvije opširne studije u isusovca Franje Šanca (1929a; 1929b) naslovljene *Problem kauzalnog principa*, koji u svom metafizičkom obliku otvara put nadosjetnoj spoznaji.

Augustinovski *Deum et animam scire volo* ipak je glavni objektiv uređivanja časopisa *Život*. U godini 1935. Šanc je objavio nekoliko priloga u kojima je prikazivao i komentirao netom tiskano djelo *Der Ursprung der Gottesidee* Wilhelma Schmidta, u kojem se je taj njemački redovnik–verbit dao na kulturno–historijski put etnologije i lingvistike ne bi li iznio na vidjelo religioznost kao čovjekovu vlastitost (*proprium*). Tridesetih godina 20. stoljeća tiskano je više članaka iz područja psihologije religije našega W. Keilbacha, jednoga od osnivača psihologije religije uopće. Osim takvih priloga koji govore o čovjekovoj religioznosti općenito, nalazimo i mnoge priloge iz klasične naravne teologije ili današnjega filozofskoga nauka o Bogu, koji su trebali vjeri osigurati *rationabile obsequium*. U tom smislu, već u prvom godištu pronalazimo članke koji govore o finalnosti u prirodi, a koja se može pripisati jedino razumskomu biću, u konačnosti osobnomu Bogu. U tom kontekstu neka bude spomenut članak Franje Šanca naslova *Stvoritelj Kralj i Otac svijeta* (Šanc, 1931), kao i njegov članak *Stvoritelj svijeta i problem zla* (Šanc, 1932a), kojim je čitavu problematiku nadopunio klasičnim objašnjenjem teodicejskoga problema, čije je rješenje zacrtao još Augustin (*malum ut privatio boni*).

Područje današnje filozofske antropologije zastupljeno je člancima koji pokrivaju temeljnu problematiku te discipline koja se tada nazivala *De anima*. S obzirom na čovjekovu sastavljenost zastupano je hilemorfističko stajalište, a odbacivan je redukcionizam bilo koje vrste — kako one materijalističke tako i one spiritualističke. Nadalje, čovjek je za Antu Alfirevića biće prirodnom težnjom usmjereno prema beskonačnoj istini i neizmjerenoj sreći — *et desiderium naturale non potest esse inane!* U tematiku klasične filozofske antropologije svrstava se zasigurno prilog Urbana Talijske naslova *Imaju li životinje razum?* (Talijska, 1925). Pronalazimo izvrstan članak o besmrtnosti ljudske duše iz pera Matije Kulunčića (1934) pod naslovom *Ljudska duša i njezina besmrtnost*, gdje je u prvom dijelu iznijeta povijesna paleta pokušaja rješenja toga problema, a zatim argumentacija koja se temelji na nesastavljenosti ljudske duše (*non habet partes extra partes*), zatim na naravnoj težnji za savršenom srećom koja se mora moći ostvariti te naposljetku na zahtjevu svetosti moralnoga reda, koji traži adekvatnu moralnu sankciju, a koja se u ovom životu u potpunosti ne sprovodi. Tu je osim toga i jedan uvijek aktualan članak o slobodi čovjekove volje, a napisao ga je Franjo Šanc povodom proglašenja Roberta Bellarmina crkvenim naučiteljem 17. rujna 1931. godine. Članak nosi naslov *Sv. Bellarmin o slobodi ljudske volje*, čiju je obradu autor izlučio iz glasovitoga Bellarminova djela *De controversiis christianae fidei*

adversus huius temporis haereticos (1586–1593) (Šanc, 1932b). Tu su i dva Krautzerova (1934a; 1934b) priloga iz životinjske psihologije o životinjskom nagonu, ali su prilogi u funkciji filozofske antropologije: njima se naime želi istaknuti čovjekova svjesna, a ne nužna svrhovitost u djelovanju.

Područje praktične filozofije u časopisu je također zastupljeno. Čovjek je po svojoj naravi etičko biće, o čemu svjedoči i razvoj etičke svijesti kod djeteta opisan u jednom prilogu. Tu je i članak koji pokazuje da se moral kod svih naroda temeljio na religiji, te da moral pada kada potamni ideja o Najvišem biću. Ispravno moralno djelovanje mogu polučivati ljudi značaja. U karakternom je pregnuću iznova bitna religija. Iz područja praktične filozofije pronalazimo i izvrstan članak Franje Šanca (1941) naslova *Aristotel o socijalnim dužnostima* na temelju njegovih djela *Nikomahova etika*. Članak Alberta Valensina (1932) *Eugenika i moral* prilog je koji pripada području specijalne etike.

U okviru filozofije društva nalaze se prilogi o principijelnom rješenju nacionalnoga pitanja, odnosno patriotizma, potom o utemeljenju međunarodnoga poretka te općenito o izvoru pravnoga poretka, koji proizlazi iz činjenice čovjekove društvene naravi, koja zahtijeva uredenost. Znak da je *Život* bio životan jest i velika prisutnost tema koje su učestale nastankom velike svjetske gospodarske krize, koju se je pokušavalo nadići ne samo ukazujući na njezinu etiologiju, nego i s obzirom na njezino principijelno rješenje — pa i apelom na zbiljsku solidarnost, na kakvu je pozvao sam Pio XI. svojim pismom *Misereor super turbam*. U tome se nisu istaknuli samo domaći autori (primjerice Grimm i Poglajen), nego su za svoje priloge bili zamoljeni i oni inozemni — francuski i njemački. Isticano je značenje enciklike *Rerum novarum* — nazvanom inače “*magna charta radništva*” — kojom je Leon XIII. dao koordinate za rješenje radničkoga pitanja u smjeru pomirenja kapitala i rada, što je naravno obuhvaćalo nužnost dijaloga vlasnika i radnika, osnivanje radničkih sindikata, a u što moraju biti uključene, svaka sa svoje strane, država i Crkva. Obilježena je također smrt isusovca Viktora Cathreina, koji je utro put socijalnoj misli Katoličke crkve. Potom je s tri priloga popraćen pojavak enciklike *Quadragesimo anno*, koje je napisao belgijski isusovac Arthur Vermeersch, a koji je i sam sudjelovao u njezinoj izradi. Tu encikliku smatra se nadopunom enciklike *Rerum novarum*. Neka bude spomenut i izvanredni prilog Felixa Niedzielskoga (1940), koji tu problematiku sustavno okružuje u tekstu *Socijalana nauka Crkve*. Iz toga se vidi kako je Katolička crkva imala odvažnost, snagu i kompetentnost ući u tako složenu situaciju rješavanja socijalnoga pitanja. Sučelice nadolazećoj svjetskoj ratnoj kataklizmi pronalazimo i studije o krizi mira, odnosno ratu. Velika je pozornost pridavana očuvanju obitelji, pa je tako primjerice razmatran francuski model obiteljske plaće i očuvanje privatnoga vlasništva.

Časopis *Život* ostat će u našoj povijesti zasigurno zapamćen kao nepomirljivi protivnik velikih ideologija 20. stoljeća, koje su milijune ljudi poslale u smrt: fašizma, komunizma i nacionalsocijalizma. Protiv fašističke “statolatrije”, odnosno obožavanja države pronalazimo priloge već početkom 30-tih godina iz pera Viliama Keilbacha (1932), tj. već godinu dana nakon enciklike Pija XI. *Non abbiamo*

bisogno. Obožavajući državu taj sustav čini od osobe, također i od Crkve, sredstvo za njezino jačanje. U snažno idejno sučeljavanje s komunizmom uputio se je Karlo Grimm, a osobito Stjepan Tomislav Poglajen, koji je sovjetski sustav teoretskoga i praktičnoga komunizma prokazivao svojim vlastitim, ali i prilozima drugih, pa i inozemnih autora, i to s različitih vidika: propadanje školskoga sustava, gospodarstva, moralnoga sustava (što se posebice vidi u rastavi brakova i problemu napuštene djece), zatim u neuspješnom rješavanju socijalnoga pitanja. Poglajen je to isto malo kasnije činio i s nacionalsocijalizmom, koji je pak apoteozirao germansku rasu. Zbog prokazivanja djelovanja nacističkoga sustava prema neistomišljenicima, a osobito prema Katoličkoj crkvi u Njemačkoj i Austriji u rubrici *Dokumenti i činjenice govore...*, dotični je dvobroj bio zabranjen. Takva uređivačka politika bila bi Poglajena već u travnju 1941. godine zasigurno stajala glave, pa ga je provincijal Grimm redovničkom poslušnošću, prije dolaska “marljivoga” Gestapoa u Zagreb, premjestio u Split, koji je tada bio pod fašističkom talijanskom upravom, koja ga je međutim vrlo brzo protjerala. I to je također dokaz da je jedini pravi neprijatelj svih totalitarnih sustava bila i jest Crkva, te da Katolička crkva u Hrvatskoj nikada idejno, tj. duhovno nije prijanjala uz nacionalsocijalizam, jer je počivao na germanskom poganstvu!

Časopis je objavljivao i puno priloga iz povijesti filozofije, kako one klasične, tako i one iz recentne njezine povijesti. Tu su Platon i Aristotel, potom više priloga o Augustinu povodom 1500. obljetnice njegove smrti, Tomi Akvinskom, Nietzscheu, Bergsonu, Husserlu i njegovoj fenomenologiji, egzistencijalnoj filozofiji, koja se je tada pojavila. Ne može ostati nezamjetljiv veliki broj članaka o ruskim misliocima: Solovjevu, kojega se naziva najvećim slavenskim filozofom, zatim Dostojevskom (zanimljiv je njegov doživljaj Europe, koja sliči velikomu groblju!), Puškinu, Čadaajevu i Tolstoju. Iz povijesti filozofije s ovih naših prostora pronalazimo trodijelnu Vaninovu (1929) studiju o povijesti filozofske nastave u isusovačkoj akademiji u Zagrebu. Uredništvo je 1936. prenijelo i osvrt na znanstveni rad našega filozofa akademika Stjepana Zimmermanna ugledne skolastičke revije *Scholastik*, ističući osobito njegovo bavljenje Kantom, potom noetikom i psihologijom.

U časopisu postoje izvrsni prilozi koji stvaraju i učvršćuju katolički nazor na svijet, za izgrađivanje kojega je potrebno akademski obrazovano čitateljstvo. Takav je prilog naslova *Jedinstvo evropske kulture* koji je popratio glasovito djelo Christophera Dawsona *Progress and religion*, u kojem je zastupao tezu da je duhovna sastavnica, tj. religija, odnosno religiozna vjera, motorna snaga svake kulture, a što se osobito odnosi na kršćanstvo (Blaha, 1940). Da je vjera u Krista prihvatljiva i čovjeku današnjice želi pokazati i jedno poglavlje klasičnoga djela Karla Adama *Jesus der Christus*, koje je Poglajen priredio kao uvodni članak u prvi broj za 1939. godinu. Na analogan način valja razumjeti i prilog *Pravo lice katolicizma*, koji donosi prijevod prvih dvaju poglavlja djela istoga autora naslova *Wesen des Katholizismus*, koji nije ekleziologija u pravom smislu riječi, nego katolički izričaj nazora na svijet (Adam, 1940). A da je pak kršćanstvo religija *par excellence* želi — među mnogim drugim priložima — potvrditi i Đuro Gračanin

(1940) prilogom *Svjedočanstvo mislioca*, u kojem je iznesen upravo takav stav prema kršćanstvu francuskoga filozofa Henrija Bergsona (1859–1941), podrijetlom Židova. Imajući pred očima racionalnu utemeljenost kršćanstva kao nazora na svijet, Grimm je dugo bio uvjeren da marksizam nema baš nikakve šanse i da će se urušiti. No njegova se je elita domogla sile u provođenju svoje ideje, pa se nije morala obazirati ni na prigovore nelogičnosti, ni na pogubne društveno–ekonomske posljedice. Ateizam je pak bio smatran najvećim zlom koje se domoglo ljudskoga roda jer se protivi neizbrisivim težnjama ljudske naravi.

Možemo zaključno reći da je u tom prvom razdoblju časopisa *Život* filozofija bila prilično zastupljena, što se zasigurno ima zahvaliti njegovim urednicima, mahom filozofima, školovanima u inozemstvu, a to su: Ante Alfirević, Karlo Grimm, Stjepan Tomislav Poglajen i Ivan Kozelj.

2. *Filozofski obzor tema u časopisu Obnovljeni Život (1971.–2019.)*

Časopis je pod novim imenom *Obnovljeni Život* pokrenut 1971. godine, dakle u vremenu kada su se počele zamjećivati prve napukline u tadašnjem političkom sustavu. Krenulo se je zato veoma oprezno. Piše se o temama koje upućuju na dijalog s tadašnjom socijalističkim svjetonazorom, a u čemu se osobito isticao prvi urednik ponovno pokrenutoga časopisa Rudolf Brajičić, koji je za to tražio svaku priliku. Tomu se poduhvatu u časopisu pridružio i Tomo Vereš, o čemu svjedoče i naslovi njegovih knjiga *Filozofsko–teološki dijalog s Marxom* (1973 i 1981) i *Ispružene ruke* (1989). Pa i Marko Matić (1979) u jednom je članku pod naslovom *Kršćanstvo i marksizam šezdesetih godina* pledirao za otvorenost i dijalog.

Časopis je i pod novim naslovom *Obnovljeni Život* od 1971. godine svoju uređivačku politiku nastavljao tragom *philosophiae perennis*. Dapače, filozofsko se štivo u novih 48 godišta razmjerno povećalo s obzirom na prethodna 36 godišta. To vrijedi za sve glavne klasične i pomoćne filozofske discipline te povijest filozofije. Jedva postoji imalo bitniji filozof ili filozofski pravac o kojem se ne bi bilo pisalo. To se velikim dijelom ima zahvaliti znanstvenim skupovima koji su organizirani već 80–ih godina pod pokroviteljstvom Filozofsko–teološkoga instituta, a od 1989. godine i Filozofskoga fakulteta Družbe Isusove, odnosno Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu od 2016. godine, čiji su mnogi prilozi bili tiskani u časopisu, te su obogatili sve filozofske discipline. Prisjetimo se, to su simpoziji o Pierreu Teilhardu de Chardinu (1980), Albertu Velikom (1981), Karlu Rahneru (1984), Ruđeru Boškoviću (1986), o filozofiji Antuna Bauera (1999), hrvatskoj filozofiji “između srpa i čekića” (2002), o recepciji filozofije I. Kanta u hrvatskoj kršćanskoj filozofiji (2004), o ruskoj filozofiji u hrvatskoj kršćanskoj filozofiji (2005), o hrvatskoj kršćanskoj filozofiji i Marku Maruliću (2006), o Karolyu Wojtili pa sve do najnovijih o filozofiji personalizma (2017) i enciklici *Fides et ratio* (2018). Ministarstvo je znanosti svakako svojom financijskom politikom zaslužno što je i u našem časopisu filozofska kvantiteta i kvaliteta pojačana. Sve je to još dodatno osnaženo nakon što je časopis *Obnovljeni Život* svrstan u skupinu a1 znanstvenih časopisa jer je svim sveučilišnim nastavnicima

filozofije i teologije u interesu da u vidu akademskoga napredovanja dostavljaju kvalitetne priloge. Ako je urednik Emmanuel Mounier svojedobno osnovao *Les amis de l'Esprit*, i *Obnovljeni Život* mogao bi osnovati svoju udrugu prijatelja!

Kako izgleda prisutnost članaka filozofske problematike prema disciplinama u obnovljenom časopisu?

Zanimljivo je da u časopisu *Obnovljeni Život* imamo po prvi put temu iz logike naslova *Prihvatanje logike u Rusiji*. Iz teorije spoznaje neka bude spomenuta *Teorija spoznaje Rudera Boškovića u njegovu vremenu* iz pera švicarskoga filozofa isusovca Petera Henricija (1987), nekadašnjeg profesora na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu, a sada umirovljenoga biskupa u Churu. Zatim je tu i fundamentalna tema iz istoga područja, ali koja zadire i u područje filozofije o Bogu iz pera Ante Mišića (1996) naslova *Samosvijest — temeljna sigurnost na putu k apsolutnoj istini prema sv. Augustinu*. A potom i sasvim moderna tema Dalibora Renića (2012), sadašnjega provincijala Hrvatske pokrajine Družbe Isusove i docenta na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, naslova *Loneraganova epistemologija u analitičkom kontekstu*.

Objavljuju se i dosada manje prisutne teme, kao što je to primjerice članak Damijana Bermanca (2012) *Temeljni pojmovi filozofije znanosti Thomasa Kuhna*. Iz područja kozmologije nalazimo prilog *Kozmologija Ernsta Macha* iz pera Josipa Weissgerbera (1974), koji je napisao i dva članka o evoluciji. U tom kontekstu pronalazimo i dva priloga o viziji svijeta i evolucije Teilharda de Chardina, koje su napisali Fran Urban i Ante Kusić. Tu je i sasvim recentna tema naslova *Tvar — emergentni fenomen i poziv fizike na metafiziku*, koji su potpisali Marina Novina i Nikola Stanković (2018) s Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Područje metafizike, povezano s filozofskim naukom o Bogu, zaista je snažno zastupljeno. U tom je naravno prednjačio Rudolf Brajičić mnogim svojim člancima, koji označavaju konstantni sukob s Kantom, s nastojanjem da se tradicionalna metafizika obrani kao najvažnija filozofska disciplina: *Transcendentalni odnosi — temelj proširene metafizike* (1977); *Načelo uzročnosti i dokazivanje u proširenoj metafizici* (1978); *Dokaz za Božju opstojnost metodom proširene metafizike* (1978); Miljenko Belić: *Klasična metafizika i pitanje o smislu života* (1984)

Područje filozofske antropologije zastupljeno je uistinu mnoštvom tema. Ovdje spominjem one najvažnije: povijesni pregled slike o čovjeku pojedinih filozofskih epoha; *Prave čovjekove dimenzije* iz pera Josipa Weissgerbera (1972); *Osobna struktura samoodređenja* Karola Wojtyła (1979); *Smisao čovjekove slobode* austrijskoga filozofa Emericha Coretha (1998). Dalibor Pinčić (2006) napisao je prilog *Antropološka misao u filozofiji Maxa Schelera*, filozofa dakle koji se smatra utemeljiteljem suvremenoga filozofskoga nauka o čovjeku. U posljednjem broju za 2019. pronalazimo članak o slobodi volje Filipa Grgića naslova *Slobodna volja između filozofije i znanosti*.

U posljednjih 48 godišta nije dakako nedostajalo ni etičkih tema. Tu je Fučekov članak naslova *Možemo li još govoriti o "kreposti"?* (Fuček, 1997). Imamo također članak iz pera Josipa Kribla (1978) pod naslovom *Savjest u mislima Ni-*

kolaja Berdjajeva. Na hitnost i važnost govora o savjesti ukazao je i Fuček (1991) člankom *Tema o savjesti dramatično hitna*. Zatim je tu i zanimljiv članak Tomislava Žigmanova (2001) naslova *Problemi i narav utemeljenja morala u bunjevačkim narodnim poslovicama i izrekama*. Anto Pavlović i Dalibor Renić (2012) objavili su pak iste godine članak *Metafizika slobode kao temelj etike*.

Problematiku socijalne etike obrađuje Tomo Vereš (1979) svojim člankom naslova *Pitanje privatnog vlasništva* i Ivan Koprek (1991a) člankom *Pacifizam i teorija pravednog rata*.

Časopis *Obnovljeni Život* dugo je vremena bio privilegirano mjesto objavljivanja bioetičkih tema, o kojima je počeo pisati Ivan Fuček, a potom Valentin Pozaić, koji je utemeljio Centar za bioetiku, prvi na ovim prostorima. Fuček (1971) je već u prvoj godini izlazenja obnovljenoga časopisa napisao članak naslova *Dijete — plod ljubavi ili vještina laboratorija?*, u kojem je tumačio tada veoma aktualno pitanje umjetne oplodnje. Nakon povratka sa studija u Rimu, gdje je na Papinskom sveučilištu Gregoriana doktorirao na temu eutanazije, Pozaić (1985a) je napisao članak *Eutanazija — smrt po vlastitu ili tuđem izboru*. Iste se je godine osvrnuo i na *Deklaraciju o eutanaziji* (Pozaić, 1985b), te svojim prilogom *Bioetika* znanstveno utemeljio bioetiku kao znanost (Pozaić, 1987a). Iste je godine napisao članak *Rasprava o početku ljudskoga života* (Pozaić, 1987b). Ivan Fuček (1987) prokomentirao novu instrukciju o bioetici *Donum vitae*. Koprek (1991) je napisao članak koji se može svrstati u bioetiku naslova *Ekološka kriza — izazov praktičnoj filozofiji*. Elio Sgreccia (1999), nedavno preminuli kardinal i tadašnji prezes Papinske akademije za život, napisao je članak naslova *Bioetika danas — nade i problemi*, kojim je načinio pledoaje za znanstveno zasnivanje bioetike, a pronašao ga je u objektivnoj antropologiji. Tu je ponovno članak Valentina Pozaića (2001) naslova *Proučavanje čovjekova genoma i genska terapija*, u kojem autor propituje moralno vrednovanje zahvata na razini gena s gledišta filozofijsko–teologijske antropologije. Pozaić (2005) potpisuje i članak *Bio–etika i bio–politika*. Godine 2018. tiskan je članak Luke Perušića naslova *Kozmobiološka: uvodna rasprava o bioetičkim aspektima kozmičkog društva*. Mirjana Radan (2016) objavila je članak *Čovjek u razvojnom stadiju zametka*, u kojem dokazuje da je ljudski embrij od samoga začeca jedna individualna osoba koja posjeduje ljudsku egzistenciju te bi stoga trebala biti zaštićena od štetnih reproduktivnih tehnologija i eksperimentalne medicine na embrijima, kao i svakoga drugoga oblika njegove instrumentalizirane uporabe. Marinić i Pozaić (2017) potpisuju članak naslova *Bioetika i mladi: Analiza povezanosti pojedinih sociodemokratskih obilježja studenata s njihovim stavom o pobačaju i smrtnoj kazni*, u kojem se zalažu za bolju obaviještenost mladih o tom problemu. Tu je i prilog Ane Volarić Mršić (2017) naslova *Bioetika u hrvatskom dnevnom tisku*. Martina Ana Begić i Ana Turi (2018) potpisale su članak *Prenatalna dijagnostika i moralne implikacije*.

Početak novoga tisućljeća pojavljuju se teme iz poslovne etike, dijelom zahvaljujući i Centru za poslovnu etiku, koji je pri tadašnjem Filozofskom fakultetu Družbe Isusove ustanovio Ivan Koprek. Ako je etika disciplina koja mora dati jasna pravila o ljudskom djelovanju, onda ni pitanje ekonomije ni gospodarstva

ne može biti isključeno. Ivan Koprek napisao je članak *Gospodarska etika u suvremenom procesu globalizacije* (Koprek, 2004a) i prilog naslova *Management i duhovnost* (Koprek, 2004b). Maja Martinović, Valentina Pirić i Andrijana Mušura (2011) potpisale su članak naslova *Etička pitanja vezana uz proizvod kao dio marketinškog spleta*, u kojem su ustvrdile da na hrvatskom tržištu nema mjesta za poslovnu etiku poradi opstanka na već i ovako prepunom tržištu. Maja Žitinski (2012) napisala je članak naslova *Etičko vrednovanje cijene rada*. Članak *Poslovna etika banaka* potpisali su pak Kristijan Krkač, Hrvoje Volarević i Hrvoje Jerković (2013).

U časopisu *Obnovljeni Život* nailazimo i na članke koji mogu biti pribrojeni širemu području politike. Tako Ivan Devčić (2006) u članku naslova *Značenje politike za Katoličku crkvu u Hrvatskoj* iznosi pogled crkvenoga učiteljstva na politiku, a u njemu se osobito ističe očekivanje Katoličke crkve od političkih čimbenika da se zaštiti ljudska osoba kao počelo i svrha društva. Tematikom je sličan i članak Živana Bezića (2001) pod naslovom *Crkva i politika*, prema kojem Crkva treba upućivati ljude na odgovornost u političkom djelovanju. O politici kao časnom i odgovornom pozivu članak naslova *Politika je častan i odgovoran poziv i zato političar mora biti pošten čovjek* napisao je Josip Jelenić (2018). Pozornosti je vrijedan i zanimljiv te smjerodavan članak naslova *Klasična realistička teorija međunarodnih odnosa i etika*, koji je napisao Damir Mladić (2011).

Zaključak

Analiza 74 godišta znanstvenoga časopisa *Život* odnosno *Obnovljeni Život*, a povodom 100. godišnjice njegova ustanovljenja (1919), pokazala je uistinu znatnu zastupljenost filozofskoga štiva na njegovim stranicama. Dapače, sva je njegova problematika bila i obrađivana prema filozofskom obrascu *philosophiae perennis!* Časopis je u oba razdoblja objavljivao priloge iz uvodnih, glavnih i pomoćnih filozofskih disciplina te povijesti filozofije. Tako se tu redaju vrijedni teoretski filozofumeni iz ontološke problematike, teorije spoznaje, kozmologije klasične naravne teologije ili filozofskoga nauka o Bogu te naravno filozofske antropologije. Među prilozima praktične filozofije nalaze se veoma dobri članci iz opće etike, te još brojniji iz specijalne etike, koji se osvrću na aktualnu problematiku: od širokoga spektra bioetičkih tema pa sve do onih iz područja poslovne etike. Valja istaknuti da su obimu i kakvoći filozofskoga štiva u obnovljenom časopisu znatno pridonijele isusovačke znanstvene institucije koje djeluju u sklopu Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu — Centar za bioetiku, Centar za poslovnu etiku, Obiteljski centar — kao i sam fakultet, koji vrlo često organizira razne znanstvene simpozije, a neka od predavanja s tih skupova kao zasebno priređeni članci bivaju tiskani u časopisu. Kvaliteti časopisa općenito, pa tako i kvaliteti filozofskih priloga, svojim subvencijama pridonosi Ministarstvo znanosti i obrazovanja, što u ovoj slavljeničkoj prigodi treba zahvalno spomenuti.

Literatura

- Adam, Karl (1940). Pravo lice katolicizma. *Život*, 21(1), 45–63.
- Begić, Martina Ana; Turi, Ana (2018). Prenatalna dijagnostika i moralne implikacije. *Obnovljeni Život*, 73(2), 239–250.
- Bermanec, Damijan (2012). Temeljni pojmovi filozofije znanosti Thomasa Kuhna. *Obnovljeni Život*, 67(3), 313–327.
- Bezić, Živan (2001). Crkva i politika. *Obnovljeni Život*, 56(1), 59–68.
- Blaha, Otokar (1940). Jedinstvo evropske kulture. *Život*, 21(2), 65–88.
- Coreth, Emerich (1998). Smisao čovjekove slobode. *Obnovljeni Život*, 53(4), 391–402.
- Devčić, Ivan (2006). Značenje politike za Katoličku crkvu u Hrvatskoj. *Obnovljeni Život*, 61(1), 5–20.
- Fuček, Ivan (1971). Dijete — plod ljubavi ili vještine laboratorija? *Obnovljeni Život*, 26(2), 113–131.
- Fuček, Ivan (1977). Možemo li još govoriti o “kreposti”? *Obnovljeni Život*, 32(1), 44–51.
- Fuček, Ivan (1987). “Dar života” — nova instrukcija o bioetici. *Obnovljeni Život*, 42(5), 403–421.
- Fuček, Ivan (1991). Tema o savjesti dramatično hitna. *Obnovljeni Život*, 46(2), 176–188.
- Gračanin, Đuro (1940). Svjedočanstvo mislioca. *Život*, 21(1), 1–10.
- Grgić, Filip (2019). Slobodna volja između filozofije i znanosti. *Obnovljeni Život*, 74(4), 443–462.
- Grimm, Karlo (1940). Indukcija: Njezino značenje i njezini problemi. *Život*, 21(9), 417–444.
- Grimm, Karlo (1941a). Indukcija: II. dio: Kriteriologija indukcije. *Život*, 21(10), 493–516.
- Grimm, Karlo (1941b). Indukcija: III. dio: Metodologija indukcije. *Život*, 22(1), 49–68.
- Henrici, Peter (1987). Teorija spoznaje Rudera Boškovića u njegovu vremenu. *Obnovljeni Život*, 42(3–4), 213–227.
- Jelenić, Josip (2018). Politika je častan i odgovoran poziv i zato političar mora biti pošten čovjek. *Obnovljeni Život*, 73(1), 83–94.
- Keilbach, Vilim (1932). Problem fašizma. *Život*, 13(8), 337–345.
- Kirbl, Josip (1978). Savjest u mislima Nikolaja Berdjajeva. *Obnovljeni Život*, 33(2), 139–149.
- Koprek, Ivan (1991a). Pacifizam i teorija pravednog rata. *Obnovljeni Život*, 46(5), 459–471.
- Koprek, Ivan (1991b). Ekološka kriza — izazov praktičnoj filozofiji. *Obnovljeni Život*, 46(1), 28–37.
- Koprek, Ivan (2004a). Gospodarska etika u suvremenom procesu globalizacije. *Obnovljeni Život*, 59(1), 5–15.
- Koprek, Ivan (2004b). Management i duhovnost. *Obnovljeni Život*, 59(4), 469–474.
- Krautzer, Franjo (1934a). Nagon (instinkt). *Život*, 15(8), 363–370.
- Krautzer, Franjo (1934b). Svojstva nagona (instinkta). *Život*, 15(9), 412–416.
- Krkač, Kristijan; Volarević, Hrvoje; Jerković, Hrvoje (2013). Poslovna etika banaka. *Obnovljeni Život*, 68(2), 105–120.
- Kulunčić, Matija (1934). Ljudska duša i njezina besmrtnost. *Život*, 15(3), 125–133.
- Marinić, Marko; Pozaić, Valentin (2017). Bioetika i mladi: Analiza povezanosti pojedinih sociodemografskih obilježja studenata s njihovim stavovima o pobačaju i smrtnoj kazni. *Obnovljeni Život*, 72(2), 167–180.
- Martinović, Maja; Pirić, Valentina; Mušura, Andrijana (2011). Etička pitanja vezana uz proizvod kao dio marketinškog spleta. *Obnovljeni Život*, 66(4), 531–548.

- Matić, Marko (1979). Kršćanstvo i marksizam šezdesetih godina. *Obnovljeni Život*, 34(1), 14–35.
- Mišić, Anto (1996). Samosvijest — temeljna sigurnost na putu k apsolutnoj Istini, prema sv. Augustinu. *Obnovljeni Život*, 51(4), 373–385.
- Mladić, Damir (2011). Klasična realistička teorija međunarodnih odnosa i etika. *Obnovljeni Život*, 66(2), 173–186.
- Niedzielski, Felix (1940). Socijalna nauka Crkve. *Život*, 21(10), 517–524.
- Novina, Marina; Stanković, Nikola (2018). Tvar — emergentni fenomen i poziv fizike na metafiziku. *Obnovljeni Život*, 73(2), 153–156.
- Pavlović, Anto; Renić, Dalibor (2012). Metafizika slobode kao temelj etike. *Obnovljeni Život*, 67(1), 151–162.
- Perušić, Luka (2018). Kozmobiotika: uvodna rasprava o bioetičkim aspektima kozmičkog društva. *Obnovljeni Život*, 73(3), 311–328.
- Pinčić, Dalibor (2006). Antropološka misao u filozofiji Maxa Schelera. *Obnovljeni Život*, 61(2), 201–211.
- Pozaić, Valentin (1985a). Eutanazija — smrt po vlastitu ili tuđem izboru. *Obnovljeni Život*, 40(2), 126–143.
- Pozaić, Valentin (1985b). Deklaracija o eutanaziji. *Obnovljeni Život*, 40(2), 170–176.
- Pozaić, Valentin (1987a). Bioetika. *Obnovljeni Život*, 42(2), 136–149.
- Pozaić, Valentin (1987b). Rasprava o početku ljudskog života. *Obnovljeni Život*, 42(1), 47–60.
- Pozaić, Valentin (2001). Proučavanje čovjekova genoma i genska terapija. *Obnovljeni Život*, 56(1), 69–78.
- Pozaić, Valentin (2005). Bio–etika i bio–politika. *Obnovljeni Život*, 60(1), 73–89.
- Radan, Mirjana (2016). Čovjek u razvojnem stadiju zametka. *Obnovljeni Život*, 71(4), 489–499.
- Renić, Dalibor (2012). Lonerganova epistemologija u analitičkom kontekstu. *Obnovljeni Život*, 67(1), 9–26.
- Sgreccia, Elio (1999). Bioetika danas — nade i problemi. *Obnovljeni Život*, 54(1), 7–21.
- Šanc, Franjo (1929a). Problem kauzalnog principa, njegov smisao i njegovo rješenje. *Život*, 10(3), 134–141.
- Šanc, Franjo (1929b). Problem kauzalnog principa — njegovo rješenje. *Život*, 10(6), 337–346.
- Šanc, Franjo (1931). Stvoritelj Kralj i Otac svijeta. *Život*, 12(9), 429–437.
- Šanc, Franjo (1932a). Stvoritelj svijeta i problem zla. *Život*, 13(3), 122–129.
- Šanc, Franjo (1932b). Sv. Bellarmin o slobodi ljudske volje. *Život*, 13(6), 263–272.
- Šanc, Franjo (1941). Aristotel o socijalnim dužnostima. *Život*, 22(1), 5–40.
- Talijski, Urban (1925). Imaju li životinje razum? *Život*, 6(2), 103–105.
- Valensin, Albert (1932). Eugenika i moral. *Život*, 13(6), 241–253.
- Vanino, Miroslav (1919). Prirodoslovci i kršćanstvo. *Život*, 1(1), 1–5.
- Vanino, Miroslav (1920). Kršćanstvo i prirodoslovci. *Život*, 1(4), 70–74.
- Vanino, Miroslav (1929). Povijest filozofske nastave u isusovačkoj Akademiji u Zagrebu 1638. — 1773. *Život*, 10(2), 78–87; 10(3), 142–160; 10(4), 217–223.
- Vereš, Tomo (1979). Pitanje privatnog vlasništva. *Obnovljeni Život*, 34(5), 462–471.
- Volarić Mršić, Ana (2017). Bioetika u hrvatskom dnevnom tisku. *Obnovljeni Život*, 72(3), 317–332.
- Weissgerber, Josip (1972). Prave čovjekove dimenzije. *Obnovljeni Život*, 27(5), 438–458.
- Weissgerber, Josip (1974). Kozmologija Ernsta Macha. *Obnovljeni Život*, 29(2), 121–143.

- Wojtyła, Karol (1979). Osobna struktura samoodređenja. *Obnovljeni Život*, 34(1), 5–13.
- Žigmanov, Tomislav (2001). Problemi i narav utemeljenja morala u bunjevačkim narodnim poslovicama i izrekama. *Obnovljeni Život*, 56(3), 359–371.
- Žitinski, Maja (2012). Etičko vrednovanje cijene rada. *Obnovljeni Život*, 67(2), 211–222.

Philosophical Horizons of the Topics in the Journal Život (1919–1944) — Obnovljeni Život (1971–2019)

Ivan Šestak*

Summary

The Order of the Society of Jesus, since its beginnings, envisions the execution of its mission by means of philosophy which it values extraordinarily. The Constitutions of the Order testify to this in that their philosophy curriculum requires that logic, the philosophy of nature and ethics follow Aristotle's, and the theology curriculum Thomas Aquinas' teachings, who himself accepted Aristotle's thought to a very large degree. It was held that a philosophy of this kind, later known as „philosophia perennis“ is capable of furnishing particular sciences with a valid instrument for attaining knowledge about the objects of their observation, and to open their minds to the transcendent reality, while on the other hand establishing reliable orientation points for practical activity. This role of philosophy has been cultivated since its beginnings up until today, and so too the Jesuit journal Život, that is, Obnovljeni Život has cultivated the same. This philosophy establishes and strengthens the Christian view of the world. Thus, the first several volumes contained many anti-scientistic articles which aimed to point out the limitations of metaphysical pretenses or rather pretenses of the natural sciences to their proper worldviews. These articles regularly highlighted the harmony between faith and reason. There was no lack of genuine cognitive-theoretical and ontological discussion, while certain types of metaphysics argued the possibility of proving God's existence and ascertaining His attributes. Also discussed was the substantial unity of soul and body and, furthermore, emphasized was free will and man's immortality and religiosity as being exclusively proper to man. The cosmological problem was exemplified less so. In the area of practical philosophy, the journal published articles on the possibility of establishing ethics as a science, on the aretaic problem, conscience, etc. In recent times there has been increasing emphasis on problems from the field of biotics, where human life is defended incontrovertibly from conception to natural death. The journal has demonstrated its vitality also by publishing articles on political and social issues. If we add to this the truly extensive writings on the history of philosophy, i.e., on philosophers and schools of philosophy, then it may be concluded that the journal has justified part of its subheading, „Journal of Philosophy“.

Key words: hundredth anniversary of the journal Život — Obnovljeni Život, philosophy, philosophia perennis, Christian worldview

* Ivan Šestak, Ph.D., Full Professor, Faculty of Philosophy and Religious Sciences, University of Zagreb. Address: Jordanovac 110, 10000 Zagreb. E-mail: isestak@ffz.hr